

Het is altijd een komen en gaan van vogels op

Balgzand

Nergens in Noord-Holland zijn er, zeker in het winterhalfjaar, zoveel vogels te zien als op het wad vlak onder Den Helder. Daar ligt het Balgzand. In de luwte van de Balgzanddijk, volgens liefhebbers 'een cadeau voor de natuur'. Met aan de ene kant het oostelijk industrieterrein van Den Helder, aan de andere kant een oase van natuur en weidsheid, waar soms honderdduizenden vogels komen eten en rusten.

DOOR FRANS BUISSINK

🐦 Drijft daar nu afval op de @rijke-Waddenzee"? Nee hoor, het is een soos van zo'n 800 lepelaars op #balgzand tijdens de hoogwater-telling. Nog even opvetten voor de reis naar Afrika.

Tim Zutt @ Boswachter_Tim

Het zijn Belle en het Beest. Het Beest is het oostelijk industrie-terrein van Den Helder met zijn loskaden, het pijpencomplex van de NAM, de autosloperijen en meer van dat soort noodzakelijke lelijkheid. Aan de andere kant vlak over de zeedijk ligt Belle, de grote, pure, stille weidsheid van Balgzand. Bij bezoekerscentrum 't Kuitje sta je nog onder de lichten van de aanliegroute naar vliegveld De Kooy; honderd stappen verder: natuur zover het oog reikt, de Waddenzee zoals die er al duizend jaar bij ligt. Het zee-land van wormen, schelpdiertjes, garnalen, algen, slik en ontelbare vogels, dat vier maal per dag totaal van aanblik verandert.

Vogelspektakel bij eb

Eb en vloed zijn nergens voelbaarder dan hier. Bij vloed staat het waddenwater tot aan de voet van de dijk. Op dat water alleen hier en daar wat zwemvogels: eenden, ganzen, meeuwen. Er zwemt een enkele zeehond voorbij. Het echte Balgzandspektakel brandt los bij eb. Dan verandert het zee-landschap totaal. Het water trekt zich terug in slingerende geulen en prielen. Glimmende ruggen waddenslib komen bloot te liggen. Brede zandplaten glinsteren in het zonlicht. Het zijn de uren waarop duizenden vogels gewacht hebben. In wolken strijken ze neer op slik en zand. Daar zoeken en vinden ze slakjes, wormen en schelpdieren.

Hoogwatervluchtplaatsen

Voor elke soort vogel is er wat. De lange snavels peuren diep naar zeeduizendpoten, wadpieren, goudkammetjes en nonnetjes. De korte snavels tippelen op algen, slakjes, garnalen en piepklein vissenbroed. Bergeenden slobberen alg uit de sliklaag. Dat alles in hoog tempo: geen tijd te verliezen. Als de kroppen, magen en maagjes gevuld zijn, is het tijd voor een dutje. Bij elkaar, op een poot, snavel in de veren het hoogwater afwachten. Terwijl het water uit de geulen en prielen omhoog kruipt en in kleine golfjes richting dijk vloeit, gaat het spul de lucht in, de ene pluk na de andere. Eerst de korte pootjes, dan de hoge stelten. Sommige verdwijnen over de dijk en trekken het land in, de meeste vinden hun hoogwatervluchtplaats (vogelaars hebben het over een HVP) op de schorren, aan de Balgzanddijk en in het Balgzandpolderdij met zijn vogelrots.

Belangrijke compensatieschorren

Landschap Noord-Holland koestert de twee grote schorren, die liggen in haar deel van het Balgzand, dat zich uitstrekt langs de volle lengte van de dijk. Schorren zijn bijzonder. Ze worden op andere plaatsen ook wel kwelders genoemd. Het is buitendijks aangespoeld land, dat begroeid is geraakt en dat vloed en springvloeden de baas blijft. Die koestering is

nodig omdat na de deltahoge dijkverzwaring een deel van de schorren was verdwenen onder de verbreding van de dijk en waddenstromingen en vloeiden meer vat kregen op de restanten. Er waren krasse maatregelen nodig om deze groene stukken zee-land overleefd te houden. Ze zijn heel belangrijk voor de bijzondere, zoute flora, maar meer nog voor de vogels. In die tijd werd het woord 'compensatieschor' uitgevonden. Er werd nieuw schor aangelegd met grond uit het Balgzandpolderdij en versterkt met dijkjes en strekdammen.

Broedgebied Balgzand op zijn mooist

Het resultaat was spectaculair. Het Kooyhoekschor en Van Ewijksluisschor deden het niet alleen geweldig als HVP's, maar werden ook gebruikt als broedgebied, door tientallen paren lepelaars, honderden tot duizenden paren sterns, meeuwen, scholeksters en kluten. Dat was Belle Balgzand op haar mooist.

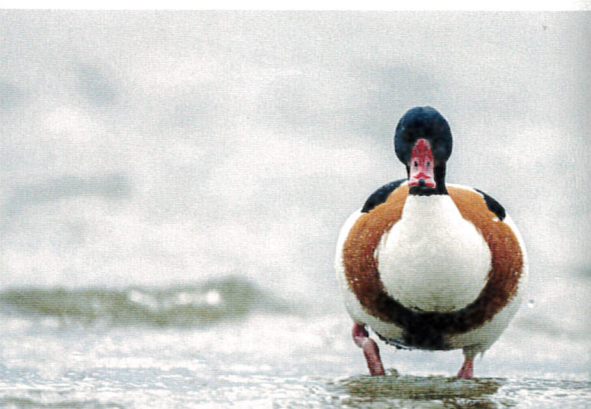
Boswachter Roelf Hovinga kijkt even weemoedig in de grijze verte, als hij vertelt over toen. Hij was ➤

BONTBEKPLEVIER • D. Schoonhoven/Buiten-Beeld

GRIJZE ZEEHOND • J-L v. Eijk/Buiten-Beeld

BERGEEND • M. Schaefer

ZEEASTER • J. v.d. Wielen/Buiten-Beeld

ZEEKRAAL • H. v. Bruggen

De schorren zijn niet alleen hoogwater-vluchtplaatsen voor vogels, maar ook groeiplaatsen voor allerlei bijzondere zoutminnende planten zoals de zeeaster die pas laat in de zomer bloeit, de zeekraal die in september rood verkleurt en het lila bloeiende lamsoor. En de geurige grijs-groene van de zeealsem.

ZEEALSEM EN LAMSOOR • D. v. Dijk

KOYHOEKSCOR • R. v. Wijk

n de Balgzanddijk
gen twee schorren.
n de noordkant het
oyhoekschor, dat met
len beschermd wordt
gen afslag en ook bij
ogwater droog blijft.
n mooie plek om vogels
zien: een bontbekplevier
kt een wormpje uit het
k; een bergeend slobbert
het ondiepe water.
n enkele zeehond komt
r even uitrusten.

PIJLSTAART • D. Occhiato/Buiten-Beeld

nog maar net in dienst bij Landschap Noord-Holland toen hij het zag gebeuren. Kroniek van een naderend onheil. Roelf: "Zo na 2004, 2005 kwam er nauwelijks nog een kuiken groot op de schorren. Van jaar tot jaar zag je het minder worden. Het waren de vossen. Die gingen de schorren gebruiken als supermarkt voor de dagelijkse boodschappen, eieren, kuikens, alles voor de eigen jongen. Steeds meer vogels hielden het voor gezien. De meeste lepelaars zijn uitgeweken naar Texel en de Leidam voor de haven van Den Oever. Op die Leidam broeden zo rond de honderd paartjes lepelaars. De dam, ook wel de Banaan genoemd vanwege zijn vorm, ligt helemaal los in zee en is onbereikbaar voor vossen. Voor andere broedvogels, zoals kluten en scholeksters is het echter veel moeilijker om een veilig alternatief te vinden om te broeden." Zo rond 2009 was het gebeurd met het paradijs.

Het vogelrijkste gebied van Noord-Holland

Roelf: "Voor veel mensen is de vos vooral een prachtig dier, dat ze misschien nog nooit gezien hebben. 'Te veel vossen? Hoezo, te veel. Ik zie er nooit een. Ik wou dat ik er eens een zag.' Maar de aanwezigheid van vossen stelt ons als beheerder soms voor een lastige keuze, zeker in een gebied wat zo belangrijk is voor op de grond broedende vogels. Hier hebben we daarom de keuze gemaakt om de vos te bejagen. Door regelgeving is dat de laatste jaren echter helaas vrijwel onmogelijk geweest, waardoor vossen hier al een tijdje vrij spel hebben, met alle gevolgen van dien." Balgzand als broedgebied is daardoor in ieder geval voorlopig verleden tijd. Maar het is nog steeds het vogelrijkste gebied van Noord-Holland en waarschijnlijk van de hele Waddenzee. Het hele jaar door is het een komen en gaan van trekvogels.

Op één dag geteld: 200.000 vogels

Roelf schetst het Balgzandvogeljaar: "In de winter en voorjaar zit het vol met kanoeten, rosse grutto's, zilverplevieren, smienten, rotganzen en pijlstaarten. Er zijn eens op een dag tweehonderdduizend vogels geteld op de hoogwatervluchtplaatsen. Waarvan zo'n zeventigduizend bonte strandlopers. Veel vogels blijven hier tot in mei hangen voordat ze verder kunnen vliegen. Hoe noordelijker ze broeden hoe later ze vertrekken. Zo is het in juni een paar weken stil, maar dan komen de eerste al weer terug uit de broedgebieden op de toendra's. Het is 't hele jaar een komen en gaan, bij eb, bij vloed, in het voorjaar, in de herfst." En dat allemaal onder dekking van die reusachtige dijk. <

ROSSE GRUTTO • O. de Vries

SCHOR • D. v. Dijk

LEPELAAR • W. Doorn-Meijne

Terwijl aan de wadkant van de Balgzanddijk honderden, zo niet duizenden rosse grutto's op doortrek komen rusten en foerageren, rusten er er aan de landkant lepelaars, grauwe ganzen en smienten in het Balgzandpoldertje.